

УКРАЇНА В СУЧАСНОМУ ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРИ

Постановка проблеми: Європейська природа Української держави зумовлена її історією та геополітичним розташуванням. Століття існування України у складі євразійської імперської системи виявилися неспроможними знищити природну фундаментальну ознаку української нації. У зв'язку з цим стратегічним напрямом української зовнішньої політики на найближче десятиліття стала активна, цілеспрямована інтеграція України в європейську спільноту. Шлях до Європи є для України також і шляхом зміцнення її незалежності [1, с. 4].

Об'єкт дослідження: Україна в сучасному геополітичному просторі.

Предмет дослідження: питання вивчення геополітичного стану України.

Мета дослідження: визначення місця України в геополітичному просторі.

Геополітичне розташування України в Європі є більшою мірою перспективним та вигідним для самої української держави. Природні багатства, чисельність населення, розміри території, науковий та інтелектуальний потенціал, змушують сприймати Україну як вагомий європейський державу. Крім того, саме її розташування винятково вигідне, оскільки робить країну ключовим субрегіоном, що з'єднує своїми транспортними артеріями Захід і Схід, Північ і Південь континенту. Чорноморські порти створюють сприятливі умови для безпосередніх зв'язків із країнами інших континентів [4, с. 44-45].

Україна, як і будь-яка інша держава не може існувати в світі сама по собі, спираючись лише на власне розуміння своїх інтересів. Країна має усвідомити себе в геополітичному контексті й у контексті розвитку світової цивілізації. Таке самоусвідомлення має зважено враховувати і весь спектр сприйняття її цивілізованим світом взагалі та її дій на міжнародній арені. Визначення геополітичних інтересів нашої держави потребує ретельного вивчення складної системи інтересів різних країн, глибокого аналізу розкладу сил - економічних, політичних, військових, духовних - у певному конкретному регіоні; особливо це стосується близького оточення України.

Проголошена Україною мета - стати незалежною, демократичною, без'ядерною, позаблоковою державою - не тільки не суперечить принципам побудови нової Європи, але й навпаки, з урахуванням зазначених її геополітичних характеристик, найкращим чином узгоджується з ними. Розбудова української державності та системи її національної безпеки, включаючи побудову Збройних сил, змінення кордонів, упровадження ефективного митного режиму тощо здійснюється з урахуванням національних інтересів інших держав, передусім найближчих сусідів.

Здобуття Україною політичної незалежності є, безперечно, позитивним чинником, що істотно покращує геополітичну ситуацію в європейському регіоні, надає їй більшої стабільності та зрівноваженості. Змінення Української держави не пов'язане з виникненням загроз для будь-якої із сусідніх країн, а для деяких - стає гарантом змін на якнайкраще майбутнє.

Усвідомлення національних інтересів України надзвичайно важливе не тільки для проведення послідовної і цілеспрямованої політики у відносинах з іншими країнами, але й для вироблення відповідної стратегії розвитку власної державності.

Науковий підхід до визначення національних інтересів Української держави передбачає послідовне врахування суттєвих обставин розвитку української нації в процесі її генези й до сьогодні.

З цього погляду сучасну українську націю можна трактувати у двох значеннях: у широкому - як відкриту поліетнічну спільноту, що історично склалася на території України і усвідомлює себе як український народ, як спільнота українських громадян. Це аж ніяк не суперечить вужчому розумінню української нації як етнічно однорідної спільноти осіб української національності, які проживають на території України та поза її межами. Перше віддзеркалює переважно сферу відносин державності й громадянства, друге - походження, виховання, культуру. Під час з'ясування конкретних національних інтересів мають враховуватися обидва визначення.

Помилки у визначенні національних пріоритетів можуть призвести і, на жаль, призводять до виникнення загроз політичному ладу, національній безпеці, перешкоджають національній згоді і навіть створюють загрозу існуванню нації в цілому. Чітко усвідомлюючи свої власні інтереси, держава має змогу узгоджувати їх з інтересами інших країн і народів, іти на компроміси в тактичних питаннях, але не поступатися стратегічними та життєво важливими інтересами.

Визначення системи національних інтересів України мусить враховувати як історичний досвід національного і державного розвитку, так і всі аспекти сучасної геополітичної, історико-культурної, цивілізаційної ситуації, повний спектр питань економічного, політичного, соціального та духовно-інтелектуального життя. З урахуванням цього Україна розробляє власну модель орієнтації у світовому просторі.

Прийняття такої моделі всіма гілками державної влади та суспільством у цілому є необхідною передумовою входження України до світової цивілізації на рівноправних засадах, а також - основою здійснення самостійної внутрішньої і зовнішньої політики. Відсутність такої моделі є наслідком зневажливого ставлення до країни, яка змушена йти у фарватері політики іншої держави або групи держав. У такому разі Україна посідає те місце, яке їй хтось прагне відвести.

На жаль, сучасний світ поки що продовжує дивитися на Україну швидше як на частку пострадянського простору, і менше - як на незалежну державу. Тому важливе завдання України на світовій арені полягає в тому, щоб якомога швидше змінити свій імідж одного з регіонів колишнього СРСР і завоювати авторитет самостійної європейської держави [7, с. 256]. Досягти цього можливо лише в процесі реалізації головного національного інтересу України - відродження і змінення власної державності, відтворення повною мірою демократії та ринкових засад сучасної національної економіки, формування самоідентичності її громадян як громадян України. Усе це є необхідною умовою розвитку нації, важливим засобом забезпечення національної безпеки.

Україна як держава не може існувати в світі сама по собі, спираючись лише на власне розуміння своїх інтересів. Країна має усвідомити себе в геополітичному контексті й у контексті розвитку світової цивілізації. Таке самоусвідомлення має зважено враховувати і весь спектр думок цивілізованого світу щодо України взагалі та її дій на міжнародній арені. Визначення геополітичних інтересів нашої держави потребує ретельного вивчення складної системи інтересів різних країн, глибокого аналізу розкладу сил - економічних, політичних, військових, духовних - у певному конкретному регіоні; особливо це стосується близького оточення України.

Розташування України в південно-східній частині Європи, у місці перетину трьох величезних геополітичних масивів - Євroatлантичного, Євразійського та Ісламського, створює унікальний трансконтинентальний простір. У цьому вбачаються не лише певні переваги, але й величезні проблеми.

Україна є насамперед європейською державою. Це визначено її історичним минулим, географічним розташуванням, належністю до культурних традицій європейської цивілізації, демографічним складом населення, можливостями економічних зв'язків із країнами Європи.

Стратегія повернення України в Європу повинна спиратися на реальні можливості її економічного, соціально-політичного, воєнного та духовно-інтелектуального потенціалу. Аналіз реального стану речей свідчить, що, по-перше, цей процес буде довгим, важким, але незворотним. По-друге, він є складним і багатомірним, оскільки охоплює низку

конкретніших процесів, що диференційовані відповідно до складного характеру розвитку самого Європейського співтовариства.

Інтеграція з Європою для нас буде пріоритетним лише за умов визнання місця України, яке відповідає її гідності та потенціалу. Якщо ми зможемо подолати власні труднощі, побудувати сильну національну економіку, створити розвинуте громадянське суспільство, тоді прийнятна для нас модель інтеграції відбудеться цілком природно.

Щоб приєднатися до Євросоюзу, держава-заявник має задовольняти політичним і економічним умовам, загальновідомим як Копенгагенські критерії (в честь минулого в Копенгагені саміту 1993): демократичний уряд, що визнає верховенство закону і відповідних свобод та інститутів. Відповідно до Маастрихтського договору кожна поточна держава-член, а також Європарламент повинні прийти до згоди з приводу будь-якого розширення. Вступ до ЄС відбувається в кілька етапів:

1. Підписання Угоди про асоціацію;
2. Включення в офіційну програму розширення ЄС;
3. Подача заявки на вступ;
4. Отримання статусу кандидата в члени ЄС;
5. Вступ до ЄС[6].

Україна знаходиться на першому з цих етапів.

Процес вступу займає кілька років. Наприклад, Болгарія подала заявку на вступ в 1994 році, а в 2007 році стала членом ЄС [5,с.26].

Входження в Європу для нас пріоритетне лише за умов визнання місця України, відповідного її гідності та потенціалу. Якщо ми зможемо подолати власні труднощі, побудувати сильну національну економіку, створити розвинуте громадянське суспільство, тоді прийнятна для нас модель інтеграції відбудеться цілком природно.

Важливим напрямком зовнішньої політики України є євроатлантична інтеграція. Її необхідність обумовлена прагненням забезпечити надійний захист територіальної цілісності та суверенітету, недоторканість кордонів. Найпотужніший військово-політичний союз у світі та Європі є НАТО.

Експерти та аналітики вважають, що низький рівень підтримки членства України у НАТО зумовлений такими факторами:

- стійким уявленням про ворога;
- наявністю російського фактору, який присутній у інформаційному полі;
- відсутністю достатньої інформації про діяльність Альянсу[4].

Усе це призвело до формування у громадян певних міфів, стереотипів та упереджень. Міфи, як і будь-які інші ідеологічні конструкції, час від часу потребують підживлення, тому виникають історії про мілітаристський характер Альянсу, невідповідність Конституції України з НАТО, безперспективність цієї організації тощо. Розвінчання міфів та упереджень – шлях до розуміння діяльності НАТО [6,с.376].

Масштабне підвищення рівня співпраці з цими країнами сприятиме зростанню їх інтересів в Україні та інших державах пострадянського простору, що у свою чергу слугуватиме більш стриманій і обережній поведінці РФ у стосунках із країнами пострадянського простору.

Із вище сказано можна зробити наступний висновок, що подальший загальнополітичний перебіг подій в Україні, економічна стабілізація, боротьба з корупцією, оптимізація законодавчої бази в народногосподарській сфері, пробудження інтересу зарубіжних інвесторів до українського ринку і створення відповідних гарантій та, зрештою, остаточне завершення творення української політичної нації залишатимуться ключовими елементами національної безпеки нашої держави. Від розв'язання цих проблем залежить стабільність української державності та суспільного розвитку.

Література

1. Базив Д. П. Геополитическая стратегия Украины / Д. П. Базив. - К. :Ин-т государства и права им. В. М. Корещко НАН Украины, 2013. - 192 с.
2. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. – 250 с.
3. Дергачов В. Геополітична доля України / В.Дергачов // День. – 2011. – 17 липня. – С.4
4. Довідник НАТО. – Brussels: Office of Information and Press, 2015 – 608р.
5. Заява Верховної Ради України від 20 грудня 1991 року з приводу укладення Україною Угоди «Про співдружність Незалежних Держав»// Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 13. – С. 376 – 377.
6. Марченко М. Н., Дерябіна Е. М. Право європейського союзу. Питання історії і теорії
7. Основні напрями зовнішньої політики України// Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 37. – С. 935 – 948.
8. Пашков М., Чальї В. Должна быть в стране какая-то загадка // Зеркало недели. – 2014. – № 10. – 11-17 марта. – С. 4.
9. Робити кроки назустріч // Урядовий кур'єр. – 2014. – № 81. – 5 травня.